

อวิชชาบ่อยๆ เมื่อจิตได้รับรู้สิ่งใดๆ อวิชชาก็จะเกิดขึ้นมาครอบงำจิตของเราทันที โดยเราไม่สามารถหยุดมันได้ ทั้งๆที่เรากรู้อยู่ว่าอวิชชาได้เกิดขึ้นมาแล้วในจิตของเรา เป็นต้น

ต้องรู้จักคำว่า “อวิชชา” ให้ถูกต้อง

ส่วนคำว่า อวิชชา นี้แปลว่า **ไม่ใช่วิชา** ซึ่งคำว่า วิชา หมายถึง **ความรู้สูงสุดที่ดับทุกข์ได้** (ซึ่งความรู้สูงสุดนี้ก็คือ ปัญญา ที่เป็นความรู้และเข้าใจว่า ร่างกายและจิตใจนี้ไม่ใช่ตัวเรา-ของเรา) ส่วนคำว่า วิชา จะหมายถึง **ความรู้** ซึ่งเป็นความรู้ทั่วไปที่นำมาใช้ดับทุกข์ไม่ได้

ดังนั้นคำว่า อวิชชา จึงหมายถึง **ความรู้ที่ทำให้เกิดความทุกข์** ซึ่งนี่ก็แสดงถึงความรู้ที่ทำให้เกิดความทุกข์นั้นเป็น “**ความรู้ที่ผิด**” (คือถ้ารู้ถูกต้องมันก็ไม่เกิดความทุกข์) ซึ่งความรู้ผิดนี้ก็คือ **ความรู้ที่ผิดหรือไม่ตรง ตามความเป็นจริงของธรรมชาติ**

โดยความจริงของธรรมชาตินั้น ร่างกายและจิตใจ ของคนและสัตว์ทั้งหลายนี้ มันไม่ใช่ตัวตนของใครหรือของสิ่งใดจริงๆเลย (คือร่างกายและจิตใจมันเป็นอนัตตา ซึ่งเรื่องนี้เราจะได้ศึกษากันโดยละเอียดในหัวข้อต่อไปข้างหน้า) ดังนั้นก็แสดงว่าคำว่า อวิชชา จึงหมายถึง **ความรู้ว่าร่างกายและจิตใจของเรา นี้ เป็นตัวเรา-ของเราจริงๆ** (คือเป็นความเข้าใจผิดว่าร่างกายและจิตใจของเรานี้เป็นอนัตตา)

อวิชชาเกิดมาจากอะไร?

อวิชชาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า อวิชชา (ความรู้ว่าร่างกายและจิตใจนี้คือตัวเรา-ของเรา) มันก็เกิดมาพร้อมกับจิตของสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายตามธรรมชาติ คือเมื่อเกิดจิตขึ้นมาในร่างกายใด จิตมันก็จะเกิดความรู้สึกตัวว่า “นี่คือตนเอง” ขึ้นมาด้วยเล็กน้อยเสมอ ซึ่งความรู้สึกตัวว่า “**จิตนี้คือตนเอง**” เพียงเล็กน้อยนี้ ยังไม่เป็นปัญหา เพราะมันยังไม่ทำให้จิตที่รู้สึกตัวนั้น เกิดความทุกข์หรือความรู้สึกที่ทรมานมากขึ้นมาได้ ซึ่งความรู้สึกตัวว่า “**จิตนี้คือตนเอง**” นี้เอง ที่ทำให้จิตเกิดความรู้และเข้าใจว่า “**ร่างกายและจิตใจนี้คือตัวตน-ของตน** (เมื่อนั้นมาคู้ที่จิตเราก็จะใช้คำว่า “**ตัวเรา-ของเรา**”)

ความเข้าใจถึงความ เป็นอนัตตาของร่างกายและจิตใจของเรานี้เอง **ที่จัดว่าเป็นหัวใจของปัญญา** เพราะความเข้าใจนี้เมื่อมีสมาธิมาช่วย ก็จะทำให้จิตของเราเกิดนิพพิทา และทำให้จิตหลุดพ้นจากความยึดถือว่าร่างกายและจิตใจนี้คือตัวเรา-ของเรา แล้วก็ทำให้จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ทั้งอย่างชั่วคราวและถาวร ดังนั้นเรื่องอนัตตานี้ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ที่เราต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง จึงจะเกิดปัญญาหรือวิชชาขึ้นมาได้จริง

พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่าจิตเป็นอนัตตา

ความรู้เรื่องความเป็นอนิจจังกับทุกข์นั้น เป็นความรู้เก่าแก่ที่ ฤาษีหรือนักบวชของอินเดียสมัยก่อนเขารู้กันอยู่แล้ว เพราะมันก็เป็นธรรมชาติที่แสดงให้เราพบเห็นหรือรับรู้ได้ง่ายๆอยู่แล้ว แต่ความรู้เรื่องความเป็นอนัตตานี้ถึงแม้เขาจะรู้จักกันดีอยู่แล้ว แต่เขาก็กลับยังไม่รู้อย่างถึงที่สุด เพราะเขายังเชื่อว่า **จิตใจ (หรือวิญญาณ) ของคนเราและสัตว์ทั้งหลายนี้เป็นอัตตา คือเป็นตัวตนที่เป็นอมตะ** ที่ไม่มีวันตายหรือไม่มีวันดับหายไปอย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะกาลเวลาจะผ่านพ้นไปสักเท่าใดก็ตาม หรือไม่ว่าจะมีสิ่งใดมาทำลายก็ตาม

ความเชื่อนี้เองที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความเชื่อเรื่อง นรกใต้ดิน สวรรค์บนฟ้า ผี เทวดา นางฟ้า และเรื่องเทพเจ้าทั้งหลาย รวมทั้งเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อมารับผลกรรม เป็นต้นขึ้นมา ซึ่งความเชื่อนี้เองที่เป็นความเห็นหรือความเข้าใจที่ผิด ที่ทำให้พวกฤาษีหรือนักบวชที่ยังมีความเห็นผิดเช่นนี้อยู่ ไม่สามารถปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ได้อย่างถาวร เพราะเมื่อมีความเห็นผิดตั้งแต่ต้นเสียแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดการปฏิบัติที่ผิด และได้รับผลที่ผิด (คือดับทุกข์ถาวรไม่ได้) ตามไปด้วย

จนเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะได้ออกผนวชเพื่อแสวงหาความพ้นทุกข์ ตามอย่างที่ฤาษีหรือนักบวชในสมัยนั้นเขาปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งพระองค์ก็ทรงศึกษาและทดลองปฏิบัติอย่างหนักอยู่หลายปี แต่ก็ยังค้นไม่พบวิธีการปฏิบัติจนถึงขั้นดับทุกข์ได้อย่างถาวร จึงได้ทรงทดลองเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติใหม่ โดยการใช้เหตุใช้ผลมาพิจารณา ร่างและจิตใจของ